

діяльності в креативному секторі є підприємства малого та середнього бізнесу. Бажаним залишається перегляд податкового законодавства. Роз-

виток та підтримка підприємницької ініціативи в креативному секторі є ефективним та іміджевим інструментом залучення інвестицій до країни.

Список літератури:

1. Закон України «Про культуру».
2. Creative Economy Report 2008 : The challenge of assessing the creative economy towards informed policy-making (UNCTAD/DITC/2008/2).
3. Степаненко С.В. Інституціональний аналіз економічних систем (проблеми методології) : монографія. – К. : КНЕУ, 2008. – 213 с.
4. Хезмондалш Д. Культурные индустрии / пер. с англ. И. Кушнарева, под ред. А. Михалева ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 456 с.

Проскура Н. А.

Киевский национальный университет культуры и искусств

КРЕАТИВНЫЕ ИНДУСТРИИ КАК ОСНОВА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ

Резюме

Освещены теоретические вопросы роли культурных индустрий в формировании экономической безопасности страны. Креативный сектор рассматривается как инвестиционно-инновационная среда, развитие которой должно быть одним из приоритетных направлений государственной экономической политики. В то же время большинство отраслей креативного сектора находятся в тени. Теневая экономика является одним из факторов экономической дестабилизации.

Ключевые слова: креативные индустрии, культурные индустрии, экономическая безопасность, концертно-гастрольная деятельность, государственное регулирование, государственная культурная политика, инновационная политика, инвестиции.

Proskurya N. A.

Kiev National University of Culture and Arts

CREATIVE INDUSTRIES AS THE BASIS OF ECONOMIC SECURITY OF COUNTRY

Summary

This thesis deals with the role of creative industries in the security of national economy. The creative industries should be the effective instrument for transformation the industrial economic system to post-industrial. The creative sector is the innovation and investment field, so its development should be in priority in government economic policy. In the same time, the main part of the creative industries in Ukraine is in black economy, which is one of the factors of economic instability. The Government should reconstruct its position about the cultural industries in Ukraine.

Keywords: creative industries, cultural industries, economic security, concert and tour activity, state regulation, state cultural policy.

УДК 338.43:636.034:636.2(477)

Руткевич Т. І.

Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто основні проблеми розвитку молочного скотарства в Україні. З'ясовано рівень обсягу споживання молока. Проаналізовано обсяги виробництва молока, наявність поголів'я ВРХ, продуктивність худоби, рівень цін і рентабельності на молоко та молочну продукцію.

Ключові слова: молоко, молочна продукція, споживання, продуктивність, рентабельність, ціна.

Постановка проблеми. Скотарство в Україні є базовою галуззю продуктивного тваринництва. Воно є джерелом основних продуктів харчування, а також постачальником цінної сировини для харчової і переробної промисловості. У результаті вирощування та утримування великої рогатої худоби суб'єкти сільськогосподарської діяльності отримують молоко, яке є одним із найважливіших продуктів харчування для людини. Саме тому огляд сучасного стану розвитку молочного

скотарства має особливе значення для оцінки продовольчої безпеки України. Ця галузь є провідною галуззю харчової промисловості, на яку припадає майже 10% усієї виробленої продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань розвитку молочного скотарства займається широке коло вчених-економістів: С.І. Березівський, В.І. Бойко, Р.І. Бутило, М.М. Ільчук, В.С. Ніценко, Ю.А. Сайчук, Л.М. Протасова. Вони розкривають проблеми

розвитку галузі, пропонують шляхи виходу її з кризового стану, проте багато питань усе ще залишаються невирішеними. Вагоме значення мають нормативно-правові документи, які визначають основні пріоритети, заходи та механізми розвитку галузі скотарства: Закони України «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про племінну справу у тваринництві», «Про молоко та молочні продукти», «Про ветеринарну медицину», Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва» та інші нормативно-правові акти з питань тваринництва.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні результати наукових праць, питання проблем та перспектив розвитку галузі молочного скотарства залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті – розглянути основні проблеми розвитку молочного скотарства в Україні, з'ясувати, що є причиною скорочення поголів'я ВРХ у господарствах усіх категорій, а також здійснити аналіз ефективності виробництва молока та молочної продукції.

Виклад основного матеріалу. Від рівня розвитку молочної галузі залежить не тільки її ефективність, а й продовольча безпека країни в цілому. Вона виконує значну соціальну роль, так як є основним джерелом доходу і зайнятості мешканців сільської місцевості. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що молоко у структурі валової продукції сільського господарства України у 2014 році складало 11,2% або 28246,1 млн грн. Відповідно, для сільськогосподарських підприємств і домогосподарств цей показник становив 1,7% (6584,1 млн грн) і 19,3% (21662 млн грн).

Протягом останніх років молочне скотарство України виробляє достатньо молока для забезпечення фактичного рівня споживання, проте це досягається в основному за рахунок досить низької купівельної спроможності населення. Але цього є недостатньо для забезпечення фізіологічних норм по споживанню молока для однієї особи (табл. 1). Споживання молока в Україні у 2014 році щодо 2000 року скоротилося на 2,1% (9581 тис. т), а порівняно з 2013 роком – на 4,1%, або 469 тис. т. При цьому дані за 2014 рік наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичних операцій.

Варто зазначити, що споживання на душу населення зросло з 199,1 тис. т в 2000 р. до

222,8 тис. т у 2014 р., що можна пояснити скороченням чисельності населення країни. Фонд споживання молока та молочних продуктів розраховується у фізичній вазі і включає молоко від усіх видів поголів'я тварин та молочні продукти у перерахунку на молоко.

У 2014 році експортовано молока і молочних продуктів в обсязі 527 тис. т, що на 32% менше порівняно з 2013 р. У вартості експорту молочних продуктів 37,4% склали молоко і вершки згущені (121,1 млн дол. США, або 49,9 тис. т) та 37,1% – сири усіх видів (120,1 млн дол. США, або 19,5 тис. т).

Обсяг імпорту молока і молочної продукції у 2014 р. зменшився проти 2013 р. на 38,4% і становив 357 тис. т. Основними імпортованими молочними продуктами залишаються сири, масло вершкове та інші жири, вироблені з молока. Так, за 2014 р. сирів усіх видів імпортовано 11,8 тис. т на суму 67,6 млн дол. США (45,4% вартісного обсягу), масла вершкового та інших жирів з молока – 10,1 тис. т на 47,9 млн дол. США (відповідно, 32,2%).

З кожним роком кількість поголів'я ВРХ в Україні зменшується (рис. 1). Так, на початок 2015 року цей показник досягнув рівня у 3884 тис. голів, а це майже на 60% менше, ніж у 2001 році, і на 12%, ніж у 2014 році. Відповідно, скоротилося і поголів'я корів – з 4958,3 до 2262,7 тис. голів. Така ситуація стала наслідком низького рівня організації виробництва, праці та її оплати, зруйнованої матеріально-технічної бази, відсутності можливості фінансування з місцевого, регіонального і державного бюджетів і фактично повного банкрутства багатьох сільськогосподарських товаровиробників [4].

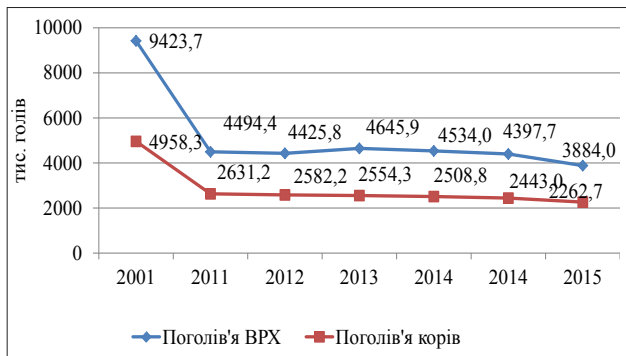

Рис. 1. Динаміка поголів'я ВРХ та корів у господарствах усіх категорій, тис. голів

За даними Державної служби статистики [7]

Таблиця 1

Баланс молока України в 2000–2014 рр., тис. тонн

Показники	Роки							Відхилення 2014 до 2000	
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	+/-	%
Виробництво	12658	13714	11249	11086	11378	11488	11133	-1525	-12,0
Зміна запасів на кінець року	-394	27	-11	-9	90	-45	85	479	-121,6
Імпорт	50	112	273	257	410	548	357	307	614,0
Усього ресурсів	13102	13799	11533	11352	11698	12081	11405	-1697	-13,0
Експорт	1100	1901	956	964	820	769	527	-573	-52,1
Витрачено на корм	2203	1270	1099	1020	1072	1252	1153	-1050	-47,7
Втрати	10	3	8	5	9	10	14	4	40,0
Фонд споживання	9789	10625	9470	9363	9797	10050	9581	-208	-2,1
у розрахунку на 1 особу, кг	199,1	225,6	206,4	204,9	214,9	220,9	222,8	23,7	11,9

За даними Державної служби статистики [1]

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; на 1 січня 2015 року – також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

У 2014 р. порівняно з 2013 р. зафіксовано зменшення на 3% загального виробництва молока (11,1 млн т) за рахунок скорочення валових надойв у господарствах населення на 1,7% (8,5 млн т). При цьому дане молоко має низькі показники якості та високу бактеріальну засміченість. Саме через це Україна не може експортувати свою молочну продукцію до ЄС, оскільки таке молоко не відповідає європейським вимогам до якості. А от у сільськогосподарських підприємствах відбулося зростання виробництва молока на 3,5% і воно становило 2,6 млн т (рис. 2).

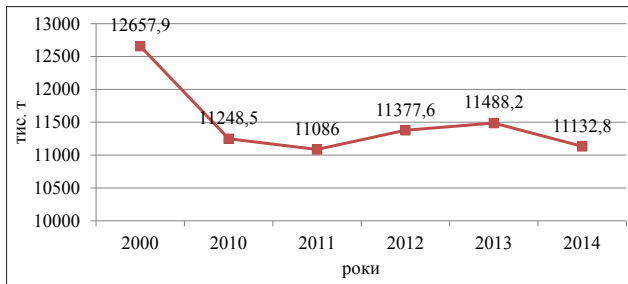

Рис. 2. Динаміка виробництва молока в господарствах усіх категорій в Україні в 2000–2014 рр., тис. т

Якість молока та молочної продукції в розвинених країнах є невід’ємною частиною всього технологічного циклу виробництва. Тому проблеми збереження якості молока і молочної продукції під час перевезення розглядаються на рівні продовольчої та національної безпеки. З цією метою здійснюється розвиток дорожньо-транспортної мережі та вдосконалення технічних засобів контролю продукції.

Світове зростання виробництва молока в більшості країн пов’язане із збільшенням продуктивності корів. У США за останні 20 років вона зросла з 6,8 до 9,7 тис. кг на одну корову, або у 1,4 рази (здебільшого за рахунок досягнень генетики). Це дозволило збільшити виробництво молока у 2010 р. у 1,3 рази при скороченні поголів’я молочного стада. У країнах Європи також відзначено зростання продуктивності корів (середньорічний надій становив 5380 кг) при зниженні поголів’я, що дозволило отримати невеликий приріст виробництва молока. Збільшення виробництва молока

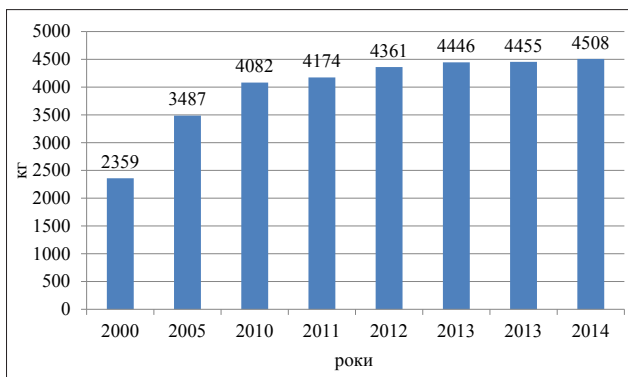

Рис. 3. Середній річний удій молока від однієї корови, кг

в Африці відбулося також за рахунок продуктивності. Лише в Океанії зростання виробництва молока пов’язане з приростом поголів’я корів [9].

Отже, продуктивність корів є одним із головних напрямів розвитку молочного виробництва. Так, середньорічний надій молока від однієї корови в Україні, що була в наявності на початок 2014 р., у господарствах усіх категорій склав 4508 кг (на 1,2% більше проти 2013 р.), у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 5027 кг (на 4% більше), у господарствах населення – 4363 кг (на 0,3% більше). Це вказує на інтенсивний шлях розвитку галузі (рис. 3) [6].

Однак такий рівень середньорічного надою значно поступається показникам країн – лідерів молочної сфери – Ізраїлю, США, Канади, Нової Зеландії.

Проте не лише продуктивність визначає ефективність ведення молочного бізнесу. Необхідно звернути увагу і на цінову ситуацію та рівень рентабельності галузі (рис. 4, 5).

На розвиток молочного виробництва суттєво впливає рівень закупівельних цін. Різкі зміни цін на молочну сировину, їх зниження призводили до збитковості галузі. А існуючі обсяги державної підтримки не забезпечують розширеного відтворення поголів’я молочної худоби. Вчені вважають, що для підвищення економічної ефективності розвитку молочного скотарства потрібно забезпечити державну підтримку галузі за рахунок бюджетних коштів у розмірі не менше 1000 грн за кожну додаткову корову, а за племінну – 3000 грн [5].

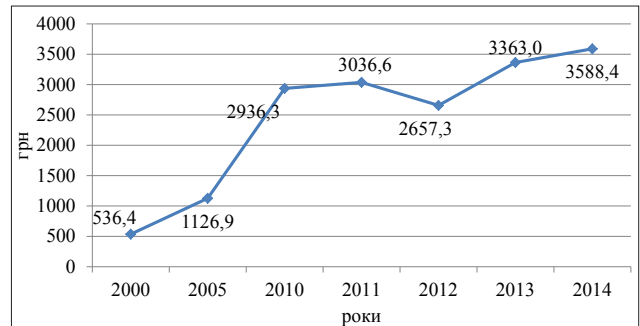

Рис. 4. Динаміка середніх цін реалізації молока та молокопродуктів за усіма напрямками по Україні за 2000–2014 рр., грн за т

Отже, молоко та молокопродукти за усіма напрямками по Україні реалізовувалося за ціною 3588,4 грн за тонну, що майже на 7% вище, ніж у попередньому році і у 7 разів більше, ніж у 2000 році. Відбулося подорожчання кисломолочної продукції – на 12,8%, сирів – на 10,6%, молока – на 9,9%, сметани – на 9,6%. Найвища ціна на молоко та молокопродукти була в Донецькій області – 3797,5 грн за т, Дніпропетровській – 3410,4 грн за т, Харківській – 3386,9 грн за т, Київській – 3364,8 грн за т, Полтавській – 3324,8 грн за т.

А найбільший приріст ціни у 2014 році порівняно з 2013 роком був в Одеській – 114,9%, Сумській – 113%, Чернігівській – 111,5%, при цьому середня ціна реалізації молока та молокопродуктів за усіма напрямками зменшилася у Кіровоградській, Черкаській, Чернівецькій областях на 12,4%, 3,3%, 1,1% відповідно.

Високі сезонні коливання цін на сире молоко є своєрідним обмежувачем припливу інвестицій у цю галузь, хоча за кордоном (Канада, Голландія,

Нова Зеландія та ін.) уже є успішний досвід формування цін на молоко за таких умов.

Серед галузей тваринництва, як і в попередньому році, виробництво молока залишається рентабельним. Проте порівняно з 2013 р. прибутковість молока зменшилася з 13,6% до 11,2%.

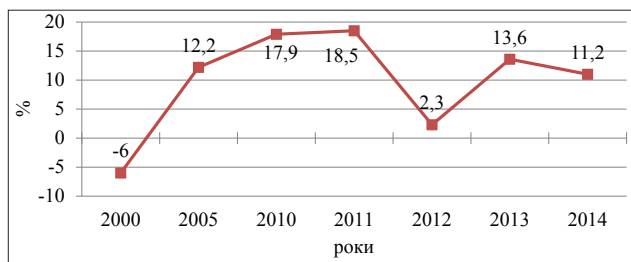

Рис. 5. Рівень рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах, %

Однією з причин низької ефективності використання ресурсного потенціалу молочного скотарства є відсутність схеми територіально-галузевих розвитку, а також слаборозвинені внутрішні та міжгалузеві коопераційні зв'язки, що пов'язано з недостатньо розвинутою інфраструктурою території. Це у свою чергу знижує інвестиційну привабливість молочної галузі. Потрібно проводити ефективну економічну політику, спрямовану на стимулювання застосування енерго- та ресурсозберігаючих технологій у скотарстві. Це дозволить сільськогосподарським товаровиробникам домогтися зменшення собівартості продукції, тим самим підвищити свою конкурентоспроможність.

Більшість експертів і аналітиків молочного ринку висловлюють думку, що однією з причин збереження негативних тенденцій на ринку молока є значне коливання цін та їх невідповідність витратам, які товаровиробник витрачає на утримання дійного стада. Відтак, рентабельність галузі в наступні роки визначатиметься ціновою ситуацією, яка буде формуватися на ринку, та вартістю кормової одиниці [8].

Виробництво молока може стати прибутковим конкурентоспроможним видом діяльності, однак цей процес потребує не тільки часу, але і великих інвестицій. Передусім у реконструкцію приміщень ферм та якісне покращення породного складу молочного стада, модернізацію й оновлення доїльних систем та обладнання для оптимізованої годівлі тварин.

Юрій Кернасюк вважає, що молочна галузь України може стати конкурентоспроможною тоді, коли буде сформована адекватна модель партнер-

ських відносин між усіма учасниками молочного ринку – оптимальне співвідношення частки приватних господарств населення, сімейних ферм і спеціалізованих великотоварних господарств. У майбутньому вона має забезпечити зниження собівартості молока і підвищення ціни за рахунок вищої якості продукції [8].

На думку В.С. Ніценко, найбільш ефективно діючими інтегрованими структурами в молокопродуктовому підкомплексі будуть ті, в яких головним інтегратором виступатиме молокопереробне підприємство. Воно зможе оптимізувати сировинну базу відповідно до своїх потужностей за рахунок великих і дрібних аграрних формувань (у тому числі і особистих господарств населення) та забезпечувати товаровиробників молока певними основними й оборотними засобами за їх замовленням [3].

А на нашу думку, створення інтегрованих виробничих структур з ініціативою з боку переробних підприємств, де має місце завершений цикл – від виробництва молочної сировини та її переробки до реалізації готової продукції, є одним із найкращих способів налагодження ефективного виробництва. Світова практика показує, що саме такі інтегровані єдині організаційно-правові формування є найперспективнішим напрямом розвитку молочної галузі. Ці об'єднання значною мірою впливають на розробку і реалізацію стратегії конкурентоспроможності продукції.

Для того щоб мати можливість захистити свої інтереси, товаровиробники молока разом із переробними, агросервісними та іншими підприємствами АПК на добровільних засадах мають створювати кооперативні союзи, багатопрофільні спеціалізовані асоціації сервісного обслуговування галузей скотарства, територіальні технологічні центри для фірмового обслуговування підприємств, а також лізингові компанії для організації довгострокової оренди машин, устаткування тощо.

Висновки і пропозиції. Збільшення обсягів виробництва молока буде сприяти вирішенню продовольчої безпеки нашої держави. Тривалий час у дореформений період молочне скотарство розвивалося на розширеній основі. Останнього часу ця галузь, незважаючи на усі спроби держави щодо її підтримки, опинилася в кризовому стані, наслідками якої є зменшення поголів'я корів та обсягів виробництва молока. Здійснення невідкладних заходів з боку владних структур, сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств забезпечить прибутковість і конкурентоспроможність молочного скотарства.

Список літератури:

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Бутило Р.І. Стан розвитку молочного скотарства в Україні / Р.І. Бутило [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journal.udau.edu.ua/assets/files/83/2/34.pdf>.
3. Ніценко В.С. Розвиток молочного скотарства в умовах інтеграції / В.С. Ніценко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/199.pdf>.
4. Протасова Л.М. Аналіз виробництва молока та молокопродуктів в Україні / Л.М. Протасова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ptmbo/2010_1/24.pdf.
5. Сайчук Ю.А. Функціонування і розвиток молочного скотарства в Україні / Ю.А. Сайчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/33.pdf.
6. Сільське господарство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Тваринництво України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2013/sb/zb_tvar_2012.zip.
8. Кернасюк Ю. Молочний сектор: реалії і перспективи / Ю. Кернасюк // Агробізнес сьогодні. – 2015. – № 21(316).
9. Цой С.А. Возможности применения международного опыта при формировании аграрной политики в области развития молочного хозяйства / С.А. Цой // Крымский научный вестник. – 2015. – № 4. – С. 347-358.

Руткевич Т. И.

Винницкий национальный аграрный университет

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ РАЗВИТИЯ МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА В УКРАИНЕ

Резюме

Рассмотрены основные проблемы развития молочного скотоводства в Украине. Выяснен уровень объема потребления молока. Проанализированы объемы производства молока, наличие поголовья КРС, продуктивность скота, уровень цен и рентабельности на молоко и молочную продукцию.

Ключевые слова: молоко, молочная продукция, потребление, производительность, рентабельность, цена.

Rutkevich T. I.

Vinnitsia National Agrarian University

ANALYSES OF CURRENT LEVEL OF DAIRY CATTLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

In the article the basic problems of dairy farming in Ukraine are discovered. The level of milk consumption was set up. Analyzed is the volume of milk production, availability of cattle, livestock productivity, profitability and prices for milk and dairy products.

Keywords: milk, dairy products, consumption, productivity, profitability, price.

УДК 338.43:631.147

Ткаченко В. А.

Хорішко І. В.

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВОЄННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОВИРОБНИЦТВІ

Досліджено проблеми організації екологобезпечного агровиробництва в Україні у контексті імплементації та адаптації зарубіжного досвіду з виробництва органічної продукції. Висвітлено основні завдання та етапи сертифікації сільськогосподарського виробництва та якості органічної продукції. Розкрито особливості використання екологічних технологій і засобів біологізації землеробства.

Ключові слова: екологобезпечне агровиробництво, екологічні технології, органічна продукція, сертифікація, біологізація землеробства.

Постановка проблеми. Сучасне сільське господарство з кожним роком чинить усе більший вплив на кругообіг біогенних елементів у природі і вступає, тим самим, у суперечність з природно-історичним розвитком біосфери. Як показують численні дослідження, інтенсивне використання різних хімікатів негативно впливає на природні процеси підвищення родючості ґрунту, руйнує його мікрофлору, забруднює навколишнє середовище отрутохімікатами та біогенними елементами, погіршує якість виробленої продукції.

У зв'язку з цим виникла необхідність в освоєнні альтернативних методів ведення сільського господарства. Перехід на використання альтернативних екологобезпечних технологій – складний і трудомісткий процес, який передбачає часткову або повну відмову від мінеральних добрив, засобів захисту рослин та інших стимуляторів росту рослин і тварин, використання біодизельного пального тощо. Цей процес базується на зміні філософії господарювання та призводить до зміни економіки і організації системи сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі екологобезпечним технологіям суспільство приділяє все більше уваги. Цьому питанню присвячено багато наукових праць вітчизня-

них учених, зокрема у роботах Ю. Тибурського, В. Підліснюка, У. Солтисяк [1], І. Примака [2] висвітлено екологічні проблеми землеробства та шляхи їх вирішення. Еколого-економічні аспекти застосування агроекотехнології виробництва конкурентоспроможної екологічно чистої продукції висвітлено у працях В. Іванишина, В. Таргоня, Л. Околота [3]. Проблема екологізації агропромислового виробництва та формування екологічно-збалансованого сільського господарства присвятили свої праці М. Капштик [5], М. Кобець [6], Д. Крисанов [7], В. Лихочвор [8]. Натомість Кайдашов В. [4] аналізує проблеми вдосконалення правового регулювання безпечності та якості сільськогосподарської продукції в умовах інтеграції України до міжнародних спільнот.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи інтерес до екологічного сільського господарства і зростаючий попит на вітчизняну високоякісну продукцію, стає необхідно розробка правил переходу сільськогосподарських підприємств на технологічно новий спосіб виробництва. В основі таких правил повинні лежати вимоги до екологічного агровиробництва, відображені у міжнародних стандартах (стандарти IFOAM).

Для переходу підприємств на екологічне виробництво важливо оцінити можливості освоєння